

Konstitutionsutskottets betänkande 2011/12:KU12

Trossamfund m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas 14 motionsyrkanden från allmänna motionstiderna 2010 och 2011 som gäller Svenska kyrkan, fri församlingstillhörighet, begravningsverksamheten samt dialog med religiösa samfund m.fl.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motioner.

I betänkandet finns en reservation (V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Svenska kyrkan	5
Fri församlingstillhörighet	7
Begravningsverksamheten	11
Dialog med religiösa samfund m.fl.	18
Reservationer	21
Begravningsverksamheten, punkt 3 (V)	21
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	22
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010	22
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011	23

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Svenska kyrkan

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:K244 av Liselott Hagberg (FP),

2010/11:K250 av Elisabeth Svantesson (M),

2010/11:K256 av Åsa Coenraads och Johan Hultberg (båda M),

2010/11:K286 av Fredrik Schulte (M) och

2011/12:K361 av Fredrik Schulte (M).

2. Fri församlingstillhörighet

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:K259 av Hans Wallmark m.fl. (M) och

2011/12:K380 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

3. Begravningsverksamheten

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:K410 av Jan-Evert Rådström och Magdalena Andersson (båda M),

2011/12:K280 av Lars Elinderson (M),

2011/12:K298 av Jan-Evert Rådström och Magdalena Andersson (båda M) och

2011/12:K309 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V).

Reservation (V)

4. Dialog med religiösa samfund m.fl.

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:K345 av Yvonne Andersson (KD) och

2010/11:K380 av Annelie Enochson (KD) yrkande 5.

Stockholm den 28 februari 2012

På konstitutionsutskottets vägnar

Per Bill

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Per Bill (M), Sven-Erik Österberg (S), Andreas Norlén (M), Helene Petersson i Stockaryd (S), Lars Elinderson (M), Billy Gustafsson (S), Karl Sigfrid (M), Karin Granbom Ellison (FP), Hans Hoff (S), Per-Ingvar Johnsson (C), Hans Ekström (S), Tuve Skånberg (KD), Jonas Åkerlund (SD), Mia Sydow Mölleby (V), Ann-Britt Åsebol (M), Caroline Helmersson Olsson (S) och Jabar Amin (MP).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlas 14 motionsyrkanden från allmänna motionstiderna 2010 och 2011 som gäller Svenska kyrkan, fri församlingstillhörighet, begravningsverksamheten samt dialog med religiösa samfund m.fl.

Utskottets överväganden

Svenska kyrkan

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motioner om Svenska kyrkans ställning.

Motionerna

Flera motioner berör frågor om Svenska kyrkans ställning. Liselott Hagberg (FP) yrkar i motion 2010/11:K244 ett tillkännagivande om att avskaffa lagen om Svenska kyrkan. Vidare begär Åsa Coenraads och Johan Hultberg (M) i motion 2010/11:K256 ett tillkännagivande om att de juridiska skillnader som i dag finns mellan Svenska kyrkan och andra trossamfund ska avskaffas.

Liselott Hagberg anser bl.a. att det är dags att göra en första utvärdering av kyrka–stat-reformen och att en sådan bör beröra hur lagen om Svenska kyrkan och lagen om trossamfund förhåller sig till varandra. Motionären ställer frågan om inte staten kan formulera sina relationer till trossamfund i en gemensam lag samt framhåller att det nu när det gått 15 år sedan principbesluten fattades också finns anledning att göra en ny bedömning av om allt som regleras i lagen om Svenska kyrkan behöver utformas som lag. Åsa Coenraads och Johan Hultberg anför att den process som steg för steg har skilt Svenska kyrkan från staten har varit både riktig och viktig. Svensken föds inte längre in i Svenska kyrkan och kyrkan är heller inte längre en del av staten. Nästa naturliga steg vore därför att avskaffa Svenska kyrkans privilegier, avskaffa lagen om Svenska kyrkan (1998:1951) och i juridisk mening jämställa Svenska kyrkan med övriga religiösa samfund. Detta kräver att även lagen om trossamfund (1998:1593) reformeras. De nämnda förändringarna är enligt motionärerna principiellt viktiga och ger dessutom Svenska kyrkan möjlighet att utvecklas i sin egen takt och efter egen vilja.

I motion 2010/11:K250 begär Elisabeth Svantesson (M) ett tillkännagivande om att skilja Svenska kyrkan från partipolitiken. De politiska partierna styr kyrkan och partierna kan, då de har majoritet i kyrkomötet, även forma kyrkans teologiska profil. Detta är en kvarleva från statskyrkans tid. Denna sammanblandning av kyrka och partipolitik, anför motionären, sticker ut särskilt eftersom det endast är ett enda av Sveriges alla trossamfund som styrs på detta sätt. Elisabeth Svantesson anser att det är tid att fullfölja separationen mellan stat och kyrka.

Fredrik Schulte (M) yrkar i motionerna 2010/11:K286 och 2011/12:K361 ett tillkännagivande om att frånta Svenska kyrkan beskattningsrätten och monopolet på begravningsverksamheten. Han anför att Svenska kyrkan tillsammans med ett fåtal andra trossamfund (varav samtliga är kristna) fortfarande är de enda frivilliga sammanslutningar i landet som får inhämta sin medlemsavgift via skatten. Inga andra organisationer, samfund eller föreningar besitter motsvarande rätt att inhämta sina medlemsavgifter genom beskattning. Likaså bedriver Svenska kyrkan begravningsverksamhet på uppdrag av staten och beskattar därigenom samtliga vuxna invånare genom den s.k. begravningsavgiften. Detta innebär att nästan fyra miljoner svenskar som inte har ett medlemskap i Svenska kyrkan inte äger inflytande över hur dessa skattemedel används, anför motionären. Han anser att detta är en oacceptabel ordning som står i strid med tanken om den sekulära staten. Svenska kyrkan bör inhämta sin medlemsavgift på samma sätt som alla andra föreningar. Begravningsverksamheten bör vidare övertas av svenska staten alternativt även kunna bedrivas av andra aktörer än Svenska kyrkan.

Bakgrund

De nuvarande relationerna mellan staten och Svenska kyrkan föregicks av ett principbeslut som riksdagen fattade år 1995 (prop. 1995/96:80, bet. 1995/96:KU12). Principbeslutet följdes upp under de följande åren genom en serie beslut. Av främst betydelse här får anses vara de ändringar i regeringsformen och tryckfrihetsförordningen samt de lagar om trossamfund, om Svenska kyrkan och om införande av lagen om Svenska kyrkan som beslutades år 1998 (prop. 1997/98:116, bet. 1997/98:KU20, bet. 1998/99:KU5). Betydelsefulla ändringar i gällande lagstiftning, som gäller begravningsverksamheten, kulturminnena, personal och avgiftsbetalning, beslutades också år 1999 (prop. 1998/99:38, bet. 1998/99:KU18). Samma år fattades beslut om statens stöd till trossamfund (prop. 1998/99:124, bet. 1999/2000:KU5).

I lagen om Svenska kyrkan finns föreskrifter bl.a. om Svenska kyrkan som trossamfund, om dess organisatoriska uppbyggnad, om kyrkoavgiften, om kyrklig egendom, om rätten att ta del av kyrkans handlingar och om kyrkans arkiv.

I lagen om trossamfund finns bestämmelser om bl.a. registrering av trossamfund och om statlig hjälp med avgifter till registrerade trossamfund. Bestämmelser om statligt stöd finns också i lagen (1999:932) om stöd till trossamfund.

De ändringar som gjordes i begravningslagen (1990:1144) år 1999 innebär inte någon ändring av Svenska kyrkans huvudmannaskap för den helt övervägande delen av begravningsverksamheten. Huvudman för begravningsverksamheten är den församling eller kyrkliga samfällighet inom

Svenska kyrkan eller – efter särskilt beslut av regeringen – den kommun som är skyldig att anordna och hålla allmänna begravningsplatser för dem som är folkbokförda inom ett visst geografiskt avgränsat förvaltningsområde.

Som huvudman tillhandahåller församlingarna och samfälligheterna särskilda gravplatser för dem som inte tillhör något kristet trossamfund.

Tidigare behandling i utskottet

Utskottet har tidigare avstyrkt motioner med begäran om att regeringen skulle lägga fram förslag om ändring av berörda lagar i syfte att åstadkomma ett slutligt skiljande av Svenska kyrkan från staten (bet. 2000/01:KU11, bet. 2002/03:KU20 och bet. 2008/09:KU7). Vid riksmötet 2000/01 konstaterade utskottet att ändringarna i relationerna mellan staten och Svenska kyrkan, som beslutades efter ett omfattande utrednings- och förhandlingsarbete, hade varit i kraft under drygt ett år. Vidare anförde utskottet att det inte fann skäl att förorda en ändring eller omprövning av relationerna.

Vid riksmötena 2002/03 och 2008/09 vidhöll utskottet sitt tidigare ställningstagande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner inte skäl att förorda en ändring eller omprövning av relationerna mellan staten och Svenska kyrkan. Utskottet vidhåller därmed sitt tidigare ställningstagande och avstyrker motionerna 2010/11:K244 (FP), 2010/11:K250 (M), 2010/11:K256 (M), 2010/11:K286 (M) och 2011/12:K361 (M).

Fri församlingstillhörighet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motioner om fri församlingstillhörighet.

Motionerna

Hans Wallmark m.fl. (M) begär i motionerna 2010/11:K259 och 2011/12:K380 yrkande 1 ett tillkännagivande om fri församlingstillhörighet inom Svenska kyrkan samt i motion 2011/12:K380 yrkande 2 ett tillkännagivande om översyn av lagen om svenska kyrkan.

Motionärerna menar bl.a. att med en friare församlingstillhörighet skapas möjlighet för enskilda att vara med i en församling till vilken de känner en starkare känslomässig koppling än till kyrkan på den ort där de nu kanske bor efter en eller flera flyttningar. Enligt motionärerna borde

detta vara en fråga för Svenska kyrkan. På uppdrag av Kyrkostyrelsen har just församlingstillhörighet utretts. I betänkandet Rörlig församlingstillhörighet – modeller och konsekvenser (SKU 2004:1) noterades, anför motionärerna, följande

Det står klart att det inte är möjligt att enbart genom ändringar i kyrkoordningen införa denna modell. Det krävs ändringar i föreskrifterna i lagen om Svenska kyrkan om tillhörighet till den församling där man är bosatt. Detta väcker frågor kring den särskilda ställning lagen om Svenska kyrkan har som en grundläggande del av beslutet om ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan.

En Moment 22-liknande situation har uppstått, anför motionärerna. Många i riksdagen tror att frågan om församlingstillhörighet är ett ärende som exklusivt ska avgöras av Svenska kyrkan och dess medlemmar medan alla försök att nå beslut om friare församlingstillhörighet vid kyrkomötet besvaras med att frågan avgörs av Sveriges riksdag.

Av den anledningen anser Hans Wallmark m.fl. att lagstiftningen borde ändras så att Svenska kyrkan själv kan avgöra huruvida dagens ordning om en strikt geografisk koppling i fråga om församlingstillhörighet ska behållas eller om en friare ordning ska införas.

Bakgrund

Gällande regler

I 4 § första stycket lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan ges bestämmelser om församlingens organisatoriska uppbyggnad. Församlingen är enligt första stycket lokal enhet inom Svenska kyrkan och omfattar de personer som tillhör Svenska kyrkan och är bosatta inom församlingens område. Att församlingen omfattar de personer som tillhör Svenska kyrkan och är bosatta inom församlingens område innebär att den s.k. territorialprincipen tillämpas. I motiven till bestämmelsen anfördes följande (prop. 1997/98:116 s. 51 f.).

Den territorialprincip som ryms i den nuvarande ordningen är av stor betydelse för kyrkans organisatoriska identitet. Den är dessutom avgörande för att principen om rikstäckning skall kunna uppfyllas. Vid 1995 års kyrkomöte uttalades att territorialprincipen skall framgå av lagen om Svenska kyrkan (a. bet. s. 32).

Enligt riksdagens principbeslut bör det i lagen om Svenska kyrkan slås fast att församlingarna, med vissa undantag, är territoriella och omfattar dem som tillhör Svenska kyrkan och är folkbokförda inom församlingen. En utgångspunkt för reformen är att församlingarnas kommunstatus skall upphöra. Av detta skäl har utredningen ansett att det saknas anledning att knyta tillhörigheten till den statliga folkbokföringen. Utredningen har i stället föreslagit att uttrycket ”bosatt” skall användas. Förslaget har fått ett mycket positivt mottagande. Också regeringen ställer sig bakom förslaget. Som utredningen uttalat är begreppet bosatt något vidare än begreppet folkbokförd. Den närmare innebörden bör regleras inomkyrkligt.

En förutsättning för att den statliga hjälpen med att beräkna, debitera, redovisa och ta in avgifter från dem som tillhör Svenska kyrkan, dvs. administrationen av kyrkoavgift, skall kunna fungera torde dock vara att tillhörighetsreglerna ansluter sig till folkbokföringens regler, åtminstone när det gäller skyldigheten att betala kyrkoavgift.

Det har sedan länge – med stöd av särskild lagstiftning – funnits icke-territoriella församlingar inom Svenska kyrkan. Av 4 § tredje stycket lagen om Svenska kyrkan följer att det numera är Svenska kyrkan själv som avgör om det ska finnas icke-territoriella församlingar vid sidan av de territoriella församlingarna. Bestämmelsens utformning hindrar enligt förarbetena inte att icke-territoriella församlingar kan betecknas annorlunda i det inomkyrkliga regelverket (se prop. 1997/98:116 s. 53).

Kyrkomötets behandling

Frågan om församlingstillhörighet och möjligheten att ge den enskilde en större frihet att själv få bestämma vilken församling han eller hon vill tillhöra har behandlats av kyrkomötet vid flera tillfällen. 2001 års kyrkomöte beslutade att tillsätta en utredning med uppgift att förutsättningslöst analysera och klargöra problemen och redovisa konsekvenserna av ett regelsystem som möjliggör en friare församlingstillhörighet. I början av år 2004 överlämnades till kyrkostyrelsen utredningsbetänkandet Rörlig församlingstillhörighet – modeller och konsekvenser (SKU 2004:1). I betänkandet redovisades i form av olika modeller flera möjligheter att ändra bestämmelser i kyrkoordningen som rör församlingstillhörigheten. Modellerna sträckte sig från bibehållande av nuvarande förhållanden till kyrkotillhörighet utan församlingstillhörighet. En av modellerna behandlade fritt val av församling. Den som ville skulle kunna välja att tillhöra en annan församling än folkbokföringsförsamlingen. När det gällde konsekvenserna av denna modell pekade utredningen bl.a. på att det stod klart att det inte är möjligt att enbart genom ändringar i kyrkoordningen införa denna modell. Det krävdes ändringar i föreskrifterna i lagen om Svenska kyrkan om tillhörighet till den församling där man är bosatt. Detta väckte frågor kring den särskilda ställning lagen om Svenska kyrkan har som en grundläggande del av beslutet om ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan. Det noterades att regeringen i proposition 1997/98:116 Staten och trossamfunden – bestämmelser om Svenska kyrkan och andra trossamfund angav att den ”reglering av Svenska kyrkans förhållanden som regeringen har för avsikt att föreslå är inte avsedd att ändras under överskådlig tid”. Detta uttalande avsåg lagen om Svenska kyrkan. En begäran om en förändring i lagen om Svenska kyrkan kunde enligt utredningen leda till grundläggande diskussioner om denna lag och dess ställning och därmed också om kyrka–stat–relationernas utformning.

Organisationsutskottet behandlade under 2005 års kyrkomöte frågan om friare församlingstillhörighet och framhöll att den diskuterats under en följd av år. I de aktuella motionerna hade motionärerna yrkat att Svenska kyrkan skulle arbeta vidare med frågan och hos regeringen begära att få

till stånd en ändring i lagen om Svenska kyrkan. Utskottet avstyrkte en motion som syftade till en fri församlingstillhörighet där medlemmarna själva fritt kan välja vilken församling de vill tillhöra. Beträffande yrkandena i en annan motion rådde det däremot delade meningar inom utskottet. Som skäl för att tillstyrka motionen framfördes att Svenska kyrkan borde begära förhandlingar med regeringen i syfte att ändra eller omtolka begreppet bosatt i lagen om Svenska kyrkan. En dylik ändring kunde inte anses vara av sådan karaktär att den skulle riskera att lagens ställning såsom ett av grundfundamenten för kyrka-stat-reformen skulle kunna ifrågasättas. Det var angeläget att territorialprincipen kvarstod och att det fanns en klar anknytning till den församling som medlemmen tillhör, men folkbokföringen behövde inte vara avgörande. Vidare anfördes att nuvarande bestämmelser upplevdes som ålderdomliga och stelbenta, vilket gjorde att det fanns risk för att många aktiva skulle lämna kyrkan. Av de skäl som framfördes för ett avslag på motionen framgick att territorialprincipen var av stor betydelse och att den utgjorde grunden för att evangeliet kunde predikas över hela landet. Om medlemmarna själva fick välja församling, kunde det få sådana ekonomiska konsekvenser för vissa församlingar att folkkyrkan fick svårigheter att uppfylla kravet på att vara rikstäckande. Dessutom innehåller nuvarande regelverk undantag som möjliggör för medlemmarna att engagera sig inom andra församlingar än där de är folkbokförda. Hela frågan bedömdes som så komplex att det var svårt att överblicka alla konsekvenser som ett bifall till motionen skulle medföra.

Organisationsutskottet var enigt om att motionerna aktualiserade frågor som är mycket viktiga för kyrkan och att det var angeläget att diskussioner kring dessa frågor kunde fortgå. Utskottet föreslog därför att kyrkostyrelsen gavs i uppdrag att under nästa kyrkomöte anordna ett seminarium kring församlingstillhörigheten för att ytterligare belysa frågan. Kyrkomötet biföll utskottets förslag.

I kyrkostyrelsens skrivelse 2006:1 till kyrkomötet om mål- och rambudget för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2007–2009 framhölls att kyrkostyrelsen skulle fortsätta överläggningarna med staten avseende förutsättningarna för kyrkans verksamhet. När det gäller storleken på kyrkoantikvarisk ersättning, rätten till ledighet för förtroendeuppdrag i kyrkan och beskattning av prästlönetillgångar gällde förhållandena fram till 2009.

Samtalen kunde enligt kyrkostyrelsen leda till att även andra frågor kring relationen mellan staten och kyrkan belyses. Som exempel kan nämnas förutsättningarna för att införa nedre och övre gränser för enskilda medlemmars kyrkoavgift, regelverket i övrigt kring prästlönetillgångarna och samverkan kring det offentliga musiklivet i Sverige.

I en reservation till skrivelsen begärdes ett tillägg av följande lydelse:

Svenska kyrkan på nationell nivå har tidigare utrett förutsättningar för att öka medlemmarnas möjlighet till en rörlig församlingstillhörighet. Det är viktigt att detta arbete fortsätter. En förutsättning är att lag om

Svenska kyrkan ändras. Därför måste även denna fråga aktualiseras under planperioden genom fortsatt utredning och i överläggning med staten.

Budgetutskottet framhöll i sitt betänkande 2006:1 med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse att några mycket viktiga överenskommelser mellan staten och kyrkan i samband med relationsförändringen skulle upphöra fr.o.m. 2010. Utskottet ville understryka vikten av att kyrkostyrelsen i sina samtal med staten skulle säkerställa att kyrkan ges goda och långsiktigt stabila förutsättningar för sin verksamhet, och inte minst för att bevara förmågan att vårda det kulturarv som kyrkan förvaltar men som har stor betydelse för alla som bor i Sverige.

Tidigare behandling i utskottet

Våren 2006 avstyrkte konstitutionsutskottet liknande motioner (bet. 2005/06:KU18 s. 9). Utskottet fann inte skäl att förorda en förändring eller omprövning av tidigare beslut rörande relationerna mellan staten och Svenska kyrkan. Därefter har utskottet vidhållit sitt tidigare ställningstagande (bet. 2006/07:KU13, bet. 2008/09:KU7 och bet. 2009/10:KU7).

Utskottets ställningstagande

Frågan om församlingstillhörighet har samband med andra grundläggande delar i kyrka–stat-reformen. Territorialprincipens betydelse framhölls i motiven till begravningslagen. Vidare framfördes där bl.a. att en förutsättning för att den statliga hjälpen med administrationen av kyrkoavgift ska kunna fungera torde vara att tillhörighetsreglerna ansluter sig till folkbokföringens regler, åtminstone när det gäller skyldigheten att betala kyrkoavgift. Utskottet, som inte finner skäl att förorda en förändring eller omprövning av tidigare beslut rörande relationerna mellan staten och Svenska kyrkan, avstyrker motionerna 2010/11:K259 (M) och 2011/12:K380 (M) yrkandena 1 och 2.

Begravningsverksamheten

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motioner om den svenska gravkulturen, större frihet att välja former för avsked och hantering av metaller i kroppen efter kremering.

Jämför reservation (V).

Motionerna

Lars Elinderson (M) begär i motion 2011/12:K280 ett tillkännagivande om statens ansvar för den svenska gravkulturen. Han framhåller att det efterhand har blivit alltmer påtagligt att bristen på lagreglering i kombination med ekonomiska faktorer medför en väldigt stor skillnad mellan olika församlingar när det gäller hur ansvaret för gravkulturen hanteras. Fortfarande kvarstår, anför motionären, samtidigt den principiella frågan om hur ansvarsfördelningen mellan staten och kyrkan är reglerad. Detta faktum är enligt honom särskilt påtagligt i förhållande till de regler som gäller för den forntida gravkulturen. Lars Elinderson understryker att kyrkogårdarna och gravkulturen är ett kulturarv. Med de nuvarande reglerna kräver kyrkogårdsförvaltningarna full kostnadstäckning för att hålla gravar, gräsytor och gångar i gott skick. Motionären anför att de gravar till vilka man inte kan hitta gravrättsinnehavare vanvårdas systematiskt under något eller några år, varefter de avlägsnas. På vissa håll har man börjat med K-märkning av gravstenar. I samråd med museipersonal eller andra experter markeras de gravar som på grund av sitt utseende eller sin text kan anses vara särskilt värda att bevara. I bästa fall får då dessa enligt motionen stå kvar även om det inte finns någon gravrättsinnehavare som betalar för skötseln. I flera länder har man hittat en medelväg. Stenarna får stå kvar, men skötseln minimeras genom att man tar bort grusbäddar, steninramningar, kedjor, rabatter osv. Enligt Lars Elinderson är detta en lösning som ur nästan varje synvinkel kan försvaras.

I motion 2011/12:K309 yrkar Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) ett tillkännagivande om en översyn av begravningslagen och begravningsförordningen, i syfte att uppnå större frihet att välja former för avsked. Efter ett dödsfall bör man så långt som möjligt tillgodose den dödes och de efterlevandes önskemål om hur avskedet ska se ut. I Sverige har många invånare ursprung i andra länder, och det händer ibland att man vill ha sin aska spridd både i Sverige och i ursprungslandet. För att få det krävs synnerliga skäl, vilket i praktiken innebär tillstånd från länsstyrelsen som kräver en allvarlig religiös uppfattning, anför motionärerna som anser att det är ett högst rimligt önskemål även om man inte har en religiös trosuppfattning. Motionärerna pekar på att det på samma sätt i normalfallet inte är tillåtet för de anhöriga att förvara den avlidnes aska i hemmet, såvida man inte tillhör en religion där detta är en viktig del i avskedet. De framhåller att det känns föråldrat att lagstiftningen i många fall endast lämnar utrymme för avvikelse från bestämmelserna om man har en övertygelse som är av det religiösa slaget. I Sverige är det en viktig princip att lagstiftningen ska bygga på sekulära principer. Därför bör begravningslagen och begravningsförordningen och deras föreskrifter ses över, anser motionärerna.

Jan-Evert Rådström och Magdalena Andersson (M) begär i motionerna 2010/11:K410 och 2011/12:K298 ett tillkännagivande om att människor ska ha rätt att bestämma över metallen i sin kropp. De anför att årligen grävs 22 ton metall, ofta titan, ned på våra svenska kyrkogårdar. Metal-

lerna placeras ofta under någon kista där jordbegravning sker, separerade från urnan och stoftet. Denna hantering finner motionärerna oetisk, för såväl den enskilda som vår miljö. De framhåller att det inte är förenligt med rådande miljötänkande att inte återvinna metaller. Därför efterlyser motionärerna förändringar i begravningslagen där både etiska och miljömässiga hänsyn tas och den dödes önskan tillgodoses. Således bör huvudinriktningen enligt dem vara att ta hand om de metaller som man har haft till låns under sitt liv om man inte särskilt uttryckt något annat i sitt testamente eller liknande.

Bakgrund

Gällande ordning

Regler som tar sikte på att skydda de kulturhistoriska värden som våra begravningsplatser och vissa äldre gravvårdar utgör återfinns bl.a. i 4 kap. 11–15 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m., 19 § förordningen (1988:1188) om kulturminnen m.m. samt 2 kap. 12 § begravningslagen (1990:1144). Enligt 4 kap. 6 § lagen om kulturminnen ska inventarier av kulturhistoriskt värde, som hör till kyrkobyggnad eller annan kyrklig byggnad, kyrkotomt eller begravningsplats, förvaras och vårdas väl. Till kyrkliga inventarier som avses i 4 kap. 6 § lagen om kulturminnen m.m. hör, enligt 19 § förordningen om kulturminnen, bl.a. vissa äldre gravvårdar.

Skötsel som följer av kulturmiljövårdens krav, som t.ex. underhåll av kulturhistoriskt intressanta gravanläggningar, bör ingå i begravningsverksamheten och finansieras via begravningsavgiften. Detta utesluter dock inte att vissa kostnader kan finansieras med hjälp av den kyrkoantikvariska ersättningen, anförde regeringen i propositionen Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m. (prop. 1998/99:38 s. 115).

Enligt 4 kap. 16 § lagen om kulturminnen m.m. har Svenska kyrkan rätt till viss ersättning av staten för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena.

I skrivelsen Kyrkoantikvariska frågor (skr. 2008/09:220) anförde regeringen att det av Svenska kyrkans redovisning framgår att fram till mitten av februari 2009 hade totalt 1 219 miljoner kronor i kyrkoantikvarisk ersättning betalats ut till stift, samfälligheter och församlingar. Den helt övervägande delen av ersättningen, 899 miljoner kronor, har gått till åtgärder på kyrkobyggnader. Dessa är också de mest komplexa objekten i förvaltningshänseende. Av den kyrkoantikvariska ersättningen har också 93 miljoner kronor gått till insatser på begravningsplatser, 106 miljoner kronor till kyrkliga inventarier samt 29 miljoner kronor till kyrkotomter. Resterande 93 miljoner kronor har använts för övergripande åtgärder som inte klassificerats på objekt, främst inventerings- och planeringsåtgärder.

Anslaget 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning används, enligt budgetpropositionen för 2012 (prop. 2011/12:1 utg.omr. 17 s. 117), av Svenska kyrkan för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Ersättningen, som avser kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser, ska fördelas av Svenska kyrkan efter samråd med myndigheter inom kulturmiljöområdet. Anslaget uppgår för år 2012 till 460 miljoner kronor.

I budgetpropositionen för år 2010 uttalade regeringen som sin avsikt att detta belopp ska utgå t.o.m. 2014. Härigenom ges Svenska kyrkan enligt regeringen goda och stabila planeringsförutsättningar för de bedömningar och prioriteringar som är nödvändiga för ett långsiktigt bevarande av de kyrkliga kulturminnena. Satsningen ligger i linje med regeringens prioritering av att värna kulturarvet för framtiden.

Utgångspunkten för den framtida ersättningen bör, anförde regeringen, vara att Svenska kyrkan, inom ramen för gällande bestämmelser, ska ges ökade möjligheter att disponera över de kyrkliga kulturminnena i enlighet med församlingarnas behov och att riktlinjer för en diversifierad användning av kyrkobyggnaderna är av särskild betydelse.

Enligt 2 kap. 12 § begravningslagen ska en begravningsplats hållas i ordnat och värdigt skick och den helgd som tillkommer de dödas vilorum ska alltid iakttas.

I 5 kap. 1 § begravningslagen stadgas att när någon har avlidit, bör hans eller hennes önskan om kremering och om gravsättningen såvitt möjligt följas av den som i egenskap av anhörig eller närstående eller annars ordnar med gravsättningen. Enligt 15 § samma kapitel får askan efter kremering lämnas ut bara om det finns betryggande säkerhet för att den kommer att hanteras på ett pietetsfullt sätt.

Enligt begravningsförordningen får askan efter en avliden strös ut på någon annan plats än en begravningsplats, om länsstyrelsen i det län där det är meningen att askan ska strös ut ger tillstånd till det. Tillstånd får meddelas bara om den plats där askan ska strös ut är lämplig för ändamålet och om det är uppenbart att man kommer att hantera askan på ett pietetsfullt sätt.

Askans efter en avliden får, enligt 31 § begravningsförordningen, delas om länsstyrelsen i det län där kremeringen har skett ger sitt tillstånd till det. Tillstånd får meddelas bara om det finns synnerliga skäl för det, en del av askan ska gravsättas utomlands och det är uppenbart att man kommer att hantera askan på ett pietetsfullt sätt. I motiven till bestämmelsen anförde departementschefen (prop. 1990/91:10 s. 50) att det från utövare av buddistisk och hinduisk religion på senare tid framförts önskemål om att få dela askan för att kunna föra ut en mindre del därav ur landet för att enligt deras religiösa sedvänjor förvaras i hemlandet eller för att strös ut på visst sätt, t.ex. i floden Ganges. Enligt departementschefens mening borde i religionsfrihetens intresse stor hänsyn tas till sådana på allvarlig religiös uppfattning grundade önskemål. Regeringen hade sålunda nyligen

bifallit en ansökan om delning av aska för förvaring av en del därav i ett skrin på ett husaltare hos den avlidnes släkt i Japan. En förutsättning för tillstånd av detta slag borde enligt departementschefen vara att man kommer att förfara pietetsfullt med den aska som utlämnas.

Regeringsrätten har i ett avgörande (RÅ 2006 ref. 33) funnit att synnerliga skäl för tillstånd till delning av aska efter en avliden inte förelegat. En person hade i sitt testamente uppgett att han ville begravas dels i Finland, där hans farfar är begravd, dels i Stockholm, där hans morfar är begravd. Regeringsrätten gjorde samma bedömning som kammarrätten, vilken anförde att som framgår av ordalydelsen ska bestämmelsen tillämpas restriktivt. Bestämmelsen har vidare tillkommit för att tillgodose önskemål grundade på allvarlig religiös uppfattning. Vad de efterlevande anført utgör inte sådana synnerliga skäl för tillstånd till delning av askan som avses i begravningsförordningen.

En ansökan om tillstånd ska göras av den som ordnar med gravsättningen. Den som fått ett sådant tillstånd ska inom en tid som länsstyrelsen bestämmer lämna in ett intyg till länsstyrelsen om att man har förfarit med askan i enlighet med beslutet om tillstånd. När intyget har inkommit till länsstyrelsen ska länsstyrelsen genast meddela det till Skatteverket.

En människas kropp anses inte vara föremål för äganderätt, och kroppen efter den avlidne ingår följaktligen inte i kvarlåtenskapen. Härav torde följa att rätten till t.ex. tandguld inte övergår till den avlidnes dödsbo (prop. 1990/91:10 s. 53).

Sådana delar av stoftet som inte har förbränts vid kremeringen ska, enligt 5 kap. 6 § begravningslagen, tillföras askurnan. Om det inte kan ske ska innehavaren av krematoriet låta förstöra delarna eller gravsätta dem inom en allmän begravningsplats. I förarbetena (prop. 1990/91:10 s. 52 f.) anförde föredragande statsrådet att det från bl.a. etiska synpunkter finns anledning att ifrågasätta lämpligheten av att krematoriemyndigheten tar hand om sådana delar som inte har förbränts vid kremeringen, vilket hade föreslagits av en arbetsgrupp. Det är här, anförde statsrådet, framför allt fråga om metaller som före dödsfallet infogats i den avlidnes kropp. Men det kan också vara ringar eller andra smycken som dödsboet låtit följa med stoftet vid kremeringen i syfte att resterna därav ska gravsättas med askan. Enligt statsrådets mening vore det stötande om sådana metallrester skulle kunna avyttras genom försäljning på den öppna marknaden eller på något annat liknande sätt. Därefter anfördes att det är mest förenligt med pieteten och respekten för den avlidne att även sådana delar som inte förbränts vid kremeringen tillförs askurnan eller, om detta inte går på grund av delarnas omfång, på något annat betryggande sätt gravsätts inom begravningsplatsen eller förstörs. Därmed löser man också problemet hur krematoriemyndigheten ska förfara med alla metaller som tas om hand. Föredragande statsrådet anförde även i sammanhanget att något praktiskt hinder mot att metallrester tillförs urnan inte torde föreligga samt att i de flesta av landets minneslundar strös askan inte ut utan grävs ned i jorden.

I samband med regeringens beslut om lagrådsremiss inför propositionen Några begravningsfrågor (prop. 2011/12:51) nämndes på regeringens webbplats den 9 november 2011 bl.a. att Begravningsutredningen (SOU 2009:79) också tagit upp frågan om att godkänna nya begängelsemetoder utöver begravning och kremering. Denna fråga kräver ytterligare beredning, och regeringen har för avsikt att återkomma i frågan under våren 2012. Även i frågan om tillvaratagande av metaller som blir kvar efter kremering av avlidna avser regeringen att återkomma under nästa år. Frågan bereds inom Regeringskansliet.

Kyrkomötet

Vid 2004 års kyrkomöte konstaterade kyrkorättsutskottet (bet. 2004:KrU3) att det finns regelverk för skydd av de kulturhistoriska värden som begravningsplatserna utgör. Kostnader för att vårda detta kulturarv kan i någon mån finansieras med begravningsavgiften. Den kyrkoantikvariska ersättningen bidrar och kommer i än högre grad att bidra till att vidmakthålla dessa värden. Enligt kyrkorättsutskottets mening kunde frågan om skyddet av de kulturhistoriska värdena till del ses som ett kunskaps- och informationsproblem där ansvariga organ inte fullt ut känner till sina tillgångars kulturhistoriska värden, hur de rätt ska vårda dem och eventuellt också möjligheten att kunna få ekonomiskt bidrag för att fullgöra sitt ansvar. De sedan år 2000 fungerande samrådsgrupperna mellan kyrkan och staten för de kyrkliga kulturvärdena hade enligt en överenskommelse till uppgift att verka för ökad kunskap om dessa kulturvärden och att förmedla denna information vidare. Utbildningsinsatser sker regelbundet genom stiftsvis arrangerade ”kyrkoantikvariska dagar” liksom genom kurser i Församlingsförbundets regi. En större medvetenhet om de kulturhistoriska värden som begravningsplatserna utgör skulle enligt kyrkorättsutskottet sannolikt också komma att erhållas efterhand som vård- och underhållsplaner upprättas för dem. Med hänsyn till att arbete pågick för att både öka kunskapen och vidga information i dessa frågor samt att det fanns möjligheter att erhålla kyrkoantikvarisk ersättning till vård av kulturhistoriskt värdefulla begravningsplatser avstyrktes en motion om behovet av att uppmärksamma frågan. Kyrkomötet beslutade i enlighet med betänkandet.

Tidigare behandling

Frågan om bevarandet av den svenska gravkulturen har tidigare behandlats i betänkande 2006/07:KU13. Utskottet hänvisade till att denna fråga inom Svenska kyrkan delvis uppfattats som ett informationsproblem och att åtgärder vidtagits i syfte att öka kunskapen om det kulturhistoriska värdet av begravningsplatserna. Utskottet, som inte var berett att förorda något initiativ från riksdagens sida, avstyrkte motionen.

Vid riksmötet 2001/02 avstyrkte utskottet (bet. 2001/02:KU9) en motion om möjlighet att sprida askan efter en avliden betydligt friare än vad som är möjligt enligt gällande regler. Utskottet uttalade att det är viktigt att begravingar kan ske under former som uppfattas som värdiga. I anslutning här till anförde utskottet vidare bl.a. att svensk lagstiftning möjliggör att begravingar och dithörande ceremonier kan genomföras på sätt som uppfyller olika religioners och personers önskemål i dessa hänseenden. I betänkande 2004/05:KU32 vidhöll utskottet sitt tidigare ställningstagande och avstyrkte därmed bifall till en motion om hantering av aska efter avlidna.

Utskottet har behandlat motionsyrkanden som gäller hantering av metaller i kroppen i samband med kremering vid flera tillfällen. I betänkande 2005/06:KU18 uttalade utskottet i sitt ställningstagande att utskottet ansåg att det är viktigt att begravingar kan ske under former som uppfattas som värdiga. Med hänvisning därtill avstyrkte utskottet den då aktuella motionen. Därefter har utskottet, senast i betänkande 2009/10:KU7, avstyrkt motioner av denna innebörd med hänvisning till sitt tidigare ställningstagande.

Kulturutskottet behandlade i betänkande 2009/10:KrU4 regeringens skrivelse Kyrkoantikvariska frågor (skr. 2008/09:220) och förklarade sig i betänkandet bl.a. dela regeringens bedömning att den kyrkoantikvariska ersättningen har haft stor betydelse för bevarandet av det kyrkliga kulturarvet. Kulturutskottet uttalade vidare att det med tillfredsställelse noterade att regeringen i budgetpropositionen för år 2010 aviserat att stödet under den kommande femårsperioden bör uppgå till 460 miljoner kronor per år samt att det skulle ta ställning till regeringens förslag om kyrkoantikvarisk ersättning i budgetbetänkande 2009/10:KrU1. Slutligen bör nämnas att kulturutskottet framhöll att det finns starka skäl för regeringen att tillsammans med Svenska kyrkan i god tid före 2014 överväga om det åtagande för vård, underhåll och brukande av det gemensamma kulturarvet som Svenska kyrkan gjort motsvaras av den kyrkoantikvariska ersättning som staten utfäst sig att ge ut. Diskussionen får, anförde utskottet, utvisa i vad mån en översyn av åtagande och ersättning för detta bör ske inför perioden efter år 2014.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att till de kyrkliga inventarier som enligt 4 kap. 6 § kulturminneslagen ska förvaras och vårdas väl hör bl.a. vissa äldre gravvårdar. Vidare noterar utskottet uttalandet i propositionen Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m. (prop. 1998/99:38) att skötsel av kulturmiljövårdens krav, som t.ex. underhåll av kulturhistoriskt intressanta gravanläggningar, bör ingå i begravningsuppgiften men att detta inte utesluter att vissa kostnader finansieras med hjälp av den kyrkoantikvariska ersättningen. Svenska kyrkan får kyrkoantikvarisk ersättning från staten för vård

och underhåll av kyrkliga kulturminnen som för år 2012 uppgår till 460 miljoner kronor, och regeringen har uttalat som sin avsikt att detta belopp ska utgå till 2014. Utskottet ser mot den bakgrunden inte skäl att förespråka något tillkännagivande om statens ansvar för den svenska gravkulturen och avstyrker motion 2011/12:K280 (M).

Som utskottet uttalat tidigare är det viktigt att begravningar kan ske under former som uppfattas som värdiga. Med hänsyn härtill och till att svensk lagstiftning möjliggör att begravningar och dithörande ceremonier kan genomföras på sätt som uppfyller olika religioners och personers önskemål i dessa hänseenden, avstyrker utskottet motion 2011/12:K309 (V).

När det gäller hantering av metaller i kroppen efter kremering har regeringen meddelat att den avser att återkomma i frågan under 2012. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motion 2011/12:K280 (M).

Dialog med religiösa samfund m.fl.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motioner om dialog med religiösa samfund m.fl.

Motionerna

I motion 2010/11:K380 yrkande 5 begär Annelie Enochson (KD) ett tillkännagivande om att regeringen bör hålla en regelbunden dialog med trosbaserade rörelser. Yvonne Andersson (KD) begär i motion 2010/11:K345 ett tillkännagivande om en dialog med religiösa samfund kring integrationsfrågor. Hon anför bl.a. att religionen har en stor potential att mobilisera människor både socialt och politiskt. Genom att använda de kontaktytor som företrädare för dessa samfund har kan man också skapa ytterligare en kommunikationskanal till olika grupper för att de på så sätt ska kunna skapa en större förståelse för varandra. Regeringen bör därför inleda en dialog kring integrationsfrågor med dessa religiösa samfund.

Bakgrund

År 2000 tillsattes ett särskilt råd, Regeringens råd för kontakt med trossamfundet, där det statsråd som ansvarar för frågor om trossamfund är ordförande. Rådet består av sammanlagt 18 representanter, inklusive ordföranden, för staten och trossamfundet. Inom ramen för rådets verksamhet ska övergripande frågor av gemensamt intresse för staten och trossamfundet diskuteras. Syftet är att rådet ska vara ett forum för fortlöpande kontakter och utbyte av kunskap och erfarenheter. Rådet sammanträder tre till fyra gånger per år.

Vidare kan nämnas Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige som bildades i mars 2006 efter att regeringen i rapporten En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009 (skr. 2005/06:95) anfört att en delegation skulle bildas. Delegationen är en statlig myndighet med uppgift att arbeta för att göra mänskliga rättigheter mer kända i Sverige. Dess främsta uppgift är att stödja kommuner, landsting och statliga myndigheter i deras arbete med mänskliga rättigheter.

Delegationen avlämnade i oktober 2010 betänkandet Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter (SOU 2010:70) med en redovisning av hur delegationen har genomfört de uppgifter av främjande natur som ingått i dess uppdrag. I betänkandet lämnas också förslag med avseende på rättsligt skydd för de mänskliga rättigheterna, inrättandet av en nationell institution för de mänskliga rättigheterna, styrning och tillsyn, utbildning och kompetensutveckling, forskning och kunskapsutveckling samt, slutligen, det civila samhällets och näringslivets roll med avseende på de mänskliga rättigheterna. Syftet är att dessa förslag tillsammans ska bilda en ny struktur för skydd av de mänskliga rättigheterna, där varje del förutsätter och stärker utvecklingen inom de övriga delarna. Syftet är också att förslagen ska bidra till att tydliggöra de mänskliga rättigheternas roll som en gemensam internationell och nationell värdegrund för samhället. Beredning pågår i Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade i betänkande 2005/06:KU17 En andra nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna, m.m. ett motionsyrkande om tillsättande av ett interreligiöst råd där man tar fasta på att religiösa organisationer kan och vill delta i byggandet av det goda samhället. Motionärerna anförde att Sverige behöver mer dialog och mindre konfrontation mellan religiösa och etniska grupper i landet. Utskottet, som ansåg att yrkandet var tillgodosett genom att regeringen avsåg att satsa på utbildning och dialog om mänskliga rättigheter bl.a. med trossamfund, avstyrkte yrkandet.

Därefter behandlade utskottet i betänkande 2009/10:KU7 ett motionsyrkande om ett tillkännagivande om behovet av att uppmärksamma samförstånd och dialog mellan religiösa och kulturella grupper. Utskottet förklarade sig dela motionärens uppfattning om det angelägna i att det förs en dialog om mänskliga rättigheter, yttrandefrihet och religionsfrihet. Genom det forum som Regeringens råd för kontakt med trossamfunden utgör liksom Delegationen för mänskliga rättigheter i Sveriges arbete för att stödja kommuner, landsting och statliga myndigheter i deras arbete med mänskliga rättigheter, ansåg dock utskottet att motionen fick anses tillgodosedd.

Kulturutskottet har i betänkande 2007/08:KrU8 avstyrkt en motion om skapande av ett religions- och kulturråd med företrädare för riksdagspartierna, olika trossamfund och ledande frivilligorganisationer. Syftet med rådet föreslogs vara att diskutera svåra frågor av nationell och internationell karaktär, med utgångspunkt i en dialog om de grundvärderingar som det svenska samhället vilar på i ett alltmer mångkulturellt Sverige. Kulturutskottet avstyrkte motionen, med hänvisning till att det redan finns ett särskilt råd för kontakter med trossamfunden som bl.a. tar upp de frågor som berörs i motionen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning om det angelägna i att det förs dialoger om bl.a. mänskliga rättigheter, yttrandefrihet, religionsfrihet och integration. Genom framför allt det forum som Regeringens råd för kontakt med trossamfunden utgör får dock motionerna anses tillgodosedda. Utskottet avstyrker motionerna 2010/11:K345 och 2010/11:K380.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Begravningsverksamheten, punkt 3 (V)

av Mia Sydow Mölleby (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:K309 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) och avslår motionerna

2010/11:K410 av Jan-Evert Rådström och Magdalena Andersson (båda M),

2011/12:K280 av Lars Elinderson (M) och

2011/12:K298 av Jan-Evert Rådström och Magdalena Andersson (båda M).

Ställningstagande

Det känns, enligt min mening, föråldrat att lagstiftningen i många fall endast lämnar utrymme för avvikelser från bestämmelserna om man har en övertygelse som är av det religiösa slaget. Människors önskemål om avskedets former behandlas helt olika enbart på grund av religiös övertygelse. I Sverige är det en viktig princip att lagstiftningen ska bygga på sekulära principer. Därför anser jag att begravningslagen och begravningsförordningen bör ses över.

I övriga frågor om begravningsverksamheten i detta betänkande är jag ense med utskottet.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010

2010/11:K244 av Liselott Hagberg (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa lagen om Svenska kyrkan.

2010/11:K250 av Elisabeth Svantesson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skilja Svenska kyrkan från partipolitiken.

2010/11:K256 av Åsa Coenraads och Johan Hultberg (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de juridiska skillnader som i dag finns mellan Svenska kyrkan och andra trossamfund ska avskaffas.

2010/11:K259 av Hans Wallmark m.fl. (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om friare församlingstillhörighet inom Svenska kyrkan och därmed behovet av nödvändiga lagändringar, exempelvis 4 § lagen om Svenska kyrkan.

2010/11:K286 av Fredrik Schulte (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att frånta Svenska kyrkan beskattningsrätten och monopollet på begravningsverksamheten.

2010/11:K345 av Yvonne Andersson (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en dialog med religiösa samfund kring integrationsfrågor.

2010/11:K380 av Annelie Enochson (KD):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör hålla en regelbunden dialog med trosbaserade rörelser.

2010/11:K410 av Jan-Evert Rådström och Magdalena Andersson (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att människor ska ha rätt att bestämma över metallen i sin kropp.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:K280 av Lars Elinderson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om statens ansvar för bevarandet av den svenska gravkulturen.

2011/12:K298 av Jan-Evert Rådström och Magdalena Andersson (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att människor ska ha rätt att bestämma över metallen i sin kropp.

2011/12:K309 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av begravningslagen och begravningsförordningen och deras föreskrifter.

2011/12:K361 av Fredrik Schulte (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att frånta Svenska kyrkan beskattningsrätten och monopollet på begravningsverksamheten.

2011/12:K380 av Hans Wallmark m.fl. (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fri församlingstillhörighet inom Svenska kyrkan och därmed behovet av nödvändiga lagändringar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av lagen om Svenska kyrkan.